

Høsten 2006 satte filosofisk poliklinikk i Bergen, ved hjelp av en serie foredragsholdere, lys på medisinsens symbolske betydning i samfunnet og for enkeltmennesket. I denne rekken holdt Inge Lønning 11. oktober 2006 et foredrag med tittelen «Helsevesenet – vår tids folkekirke». Inge Lønning deler her noen av tankene i dette foredraget med Utpostens lesere. Dette temaet var for øvrig også gjenstand for refleksjon hos intervjuobjektet i Dobbelttimen i Utposten nr 7/06.

Helsevesenet – vår tids folkekirke?

AV INGE LØNNING

Spørsmålet ble stilt og forsøkt besvart på Filosofisk poliklinikk ved Haukeland universitetssykehus 11. oktober i fjor. For meg som invitert foreleser var klinikkoppholdet en stimulerende opplevelse. Om tilhørerne forlot auditoriet i bedre eller dårligere form enn de kom, er uvisst.

Under enhver omstendighet er det et sunnhetstegn at fag-grensene rundt det medisinske establishment åpnes for fri ferdsel både fra innsiden og utsiden. Og filosofien er vårt felles landskap – allmenningen som omgir alle de høyspesialiserte fagparsellene det postmoderne samfunn er inndelt i.

Svaret på spørsmålet er et betinget ja. Folks forestillinger om helse har alltid vært kulturbetingede. I dagens vestlige overflodskultur ser vi nok av tegn til at helsebegrepet gis religiøse kjennetegn, og at helsevesenet møtes med forventninger som minner om dem som i tidligere tider ble knyttet til religionsutøvelsens ritualer og institusjoner.

«Religion er folkets opium», skrev Karl Marx som barn av opplysningstiden. Med det siktet han til religionens sosialpsykologiske funksjon: den døyver den smerte som følger med utålelige levevilkår, men skaper samtidig avhengighet og bidrar til å sementere de utålelige levevilkårene. Som narkotika(mis)bruk er religion på samme tid et uttrykk for og en avmektig protest mot verdens elendighet.

Teorien skulle tilsi at religionen ville forsvinne med den sosiale elendighet; i et samfunn med levelige materielle kår skulle behovet for flukt og bedøvelse bli borte.

Inge Lønning

f. 1938 i Bergen. Dr. theol 1971, professor i Systematisk teologi, Universitetet i Oslo 1971. Rektor Universitetet i Oslo 1985–92. Stortingsrepresentant (H) Oslo siden 1997, medl. av Helse- og omsorgskomiteen og helsepolitisk talsmann siden 2005. Ledet to offentlige utredninger om prioritering i norsk helsetjeneste (1987 og 1997).

Lite taler for at teorien holder stikk. Forventninger – ofte kalt behov – forskyver seg raskere enn ytre levevilkår. Materiell velstand fjerner nok den elendighet som skyldes mangel på mat og klær, men ikke den som skyldes skuffede forventninger og fravær av mål og mening.

Det grenseoverskridende ved religionen ble tradisjonelt knyttet til skillet mellom det dennesidige og det hinsidige, respektive denne verden og den kommende. Med opplysningstiden ble dette skille visket ut fra den kollektive bevissthet. Tilbake ble den sansbare verden som avgrensner den enkeltes liv i tid og rom. Trangen til å overskride grensene – om man vil: lengselen mot det fullkomne – ble ikke borte av den grunn. Den kler seg bare i nye språk.

Det er ingen tilfeldighet at helse i den store europeiske verdi-undersøkelsen som gjennomføres hvert femte år, er den verdi som skiller seg mest markert ut ved å bli rangert stadig høyere. Som høyeste gode har helse aldri stått sterkere enn i dag, til tross for at vi – i hvert fall etter kvantitative mål som levealder – aldri har hatt mer av godet.

Den rimeligste forklaring er at helsebegrepet har tatt opp i seg mange av de verdier som før gikk under andre navn og var knyttet til andre forestilinger. «Helse» er i ferd med å bli navnet på det gode liv. Da er vi farlig nær WHO's definisjon av helse som en tilstand av absolutt velvære, – fysisk, mentalt og sosialt.

Det er ikke noe galt ved utopier – så lenge man er klar over at de er utopier. Galt går der derimot garantert om man forveksler utopier med operasjonelle målsettinger. Den maksimalistiske helsedefinisjon har umiskjennelige likhetstrekk med gudsrikeutopien i sekularisert utgave.

Følger forvekslingen med inn i ordsammenstillingen helsevesen, er tusen og ett ute. Et profesjonelt establishment som forventes å levere det høyeste gode over disk, er dømt til å skape en uoverskuelig mengde skuffede forventninger.

Kanskje er den viltvoksende etterspørsel etter såkalte alternative helsetjenester det tydeligste symptom på misforholdet mellom de forventninger som er skapt og det «skolemedisinen» faktisk har å tilby. Etterspørselen viser at det er en sannhet med betydelige modifikasjoner at vi lever i et opplyst samfunn. Det er ikke mange år siden vi var i ferd med å snauhogge askeskogen her i landet, fordi ukepressen hadde fått det for seg at askeavkok var svaret på alle problemer.

Av alle tenkelige religionserstatninger er antagelig helse den dårligste. Derfor er det livsviktig å gi rom for et annet helsebegrep som korrektiv til det utopiske: helse som navn på et menneskes evne til å mestre de påkjenninger livet gir.

Helsehjelp kan aldri bli noe mer enn hjelp til det siste. Å erkjenne det er hjelp til selvhjelp både for den som skal aksle rollen som helsearbeider og for dem som har bruk for hans eller hennes fagkyndighet.

Evt. spørsmål og kommentarer kan rettes til: inge.loenning@stortinget.no

Filosofisk poliklinikk

Dette er en poliklinikk utenom det vanlige. Den ble startet i 1998 av en gruppe leger i Bergen. Første onsdag i måneden er det i Store Auditorium på Haukeland Universitetssykehus duket for refleksjon og diskusjon rundt temaer innenfor helse, samfunn og filosofi. Målet er større takhøyde og mer undring i medisinfaget og å sette fokuset på humanistiske sider ved medisinen. Filosofisk poliklinikk ønsker å bidra til medisinenes selvrefleksjon. Hovedtema for foredragene våren 2007 er «Den medisinske kunnskapsbasen – er den avansert nok?»